

de Francis Alÿs i Marcel·lí Antúnez. Pel que fa a les obres fotogràfiques des d'angles diferents, revelen el context de proximitat Joan Ramon Bonet i Guillermo Srodek-Hart. Aquest darrer aborda el seu treball no només des d'una mirada antropològica sinó a més preocupada pel pas del temps i la mort en un context abocat a desaparèixer. Els oficis, les tradicions i els usos industrials dels animals i amb els animals imposats per nosaltres, marca una nova era en l'evolució d'aquesta relació en la qual també apareixen altres dos grans temes: l'alimentació i la bioètica, representats contínuament a través de l'obra d'Eduardo Kac i Rosalía Banet. Les espècies endèmiques i plagues també han acompanyat la història de la nostra civilització, Eugenio Ampudia ens recorda amb una instal·lació de paneroles. Una altra peça d'aquest autor, *El perro de Tonetty*, a més d'al·ludir a la idea de monument adscrita a les estàtues eqüestres, ens vehicula a parlar de la domesticació i la humanització dels animals. Així, també Levi Orta introdueix la idea d'estatus social, vinculada a la història de Gunther IV, el ca més ric del món, i Guy Maddin a la de Spanky, que condueixen al tema del dol pel que fa als animals de companyia.

La mostra es complementa amb una part documental amb altres perspectives gràfiques i fotogràfiques assenyalades per tres autors: Auguste André Lançon, David Douglas Duncan i Walter Chandoha, que han estat antecedents d'iconografies i tendències en les actuals maneres de transmetre i descobrir la simbiòtica i mil·lenària relació entre els humans i els animals no humans.

Amb un caràcter transversal, l'equip d'Educació, Mediació i Artística d'Es Baluard ha treballat en unes fitxes descriptives dels continguts i dels autors que serveixen de base per als processos educatius i socials que portarem a terme durant el període de la mostra i que expandiran el projecte a diferents col·lectius i situacions. Una nova exposició temàtica que, com «Ciutat de vacances», sintonitza amb les problemàtiques i l'evolució de la societat i introdueix l'òptica de l'animal no humà per analitzar qüestions que preocupen avui i en el futur.

Nekane Aramburu, comissària

Dates de l'exposició:
21/09/2018 - 03/02/2019

ESBALUARD | museu d'art modern
i contemporani de palma

Ajuntament de Palma

Fundació d'Art Serra

Plaça Porta Santa Catalina, 10 - 07012 Palma T +34 971 908 200 museu@esbaluard.org www.esbaluard.org

ELLS I NOSALTRES

La tesi curatorial de «Els i nosaltres» presenta la relació simbiòtica i, al seu torn, contradictòria entre el món animal i les societats humanes, des de la seva denominació a partir de la distinció pre-darwiniana que diferencia entre 'humans' i 'animals' fins a la revisió dels canvis socials, econòmics i legislatius més significatius, així com també els corrents estètics, publicitaris, línies de pensament i alteracions ecològiques.

L'exposició analitza així l'evolució de la relació dels humans i els animals no humans a través d'una sèrie de projectes artístics contemporanis i obres històriques de referència, tenint en compte les contradiccions implantades durant segles de convivència i les transformacions provocades pels moviments anti-especistas.

Les obres que componen la mostra proposen reflexions al voltant dels diferents ecosistemes, les indústries, l'oci i els oficis, el domèstic i l'afectiu, l'esport i el circ, mites i tradicions, la tortura i la caça, l'alimentació o la bioètica o com a metàfores del propi mitjà de l'art. A més del format expositiu, el projecte «Els i nosaltres» integra el Complex Cultural del museu Es Baluard (a partir d'obres artístiques vinculades, zona de cans, colònia felina i albiment d'aus) amb les dinàmiques del nostre entorn proper, peculiaritats i avenços que s'han anat promovent des de l'àmbit balear (organitzatius, legislatius i ecològics), analitzant el present i mirant cap al futur en un moment en el qual de forma accelerada s'està produint un canvi de consciència.

L'exposició s'ha concebut a partir d'una extensa investigació iniciada per la comissària en etapes anteriors i en la qual ha establert un sistema de treball transversal amb les diferents àrees del museu que s'han implicat en el procés de gestació del projecte. D'aquesta manera, «Els i nosaltres» integra qüestions de plena actualitat, inserides en la mostra i guiant la selecció final de les obres i les accions de mediació. Així mateix, s'ha treballat amb associacions pro-vida animal, professionals de diferents àmbits, fundacions i entitats públiques i privades.

La teoria de l'animal-màquina de Descartes. a partir de la idea *Cogito ergo sum*, menyspreava el dolor i la mort en els animals. No obstant això, des de finals del segle XIX, altres pensadors com Frederick Nietzsche, Georges Bataille o, posteriorment, Gilles Deleuze i Félix Guattari comencen a plantejar la seva alteritat. Amb «Els i nosaltres» hem procurat vincular diferents punts de vista i fer-ho a través d'obres d'art. Una extensa cartografia que s'adhereix a les realitzades en els últims anys per museus o per col·lectius vinculats a la creació contemporània generant plantejaments més enllà de l'estètica per aplicar l'ètica.

Les línies que abordem impliquen algunes qüestions bàsiques que durant els mesos de la mostra anirem així mateix treballant.

Des de l'òptica de l'humà, es tracten els vincles (per exemple, a través del dol per la pèrdua, la teràpia per als humans o la humanització dels animals domèstics), l'alimentació i bioètica, l'oci i els oficis (com és el cas dels zoològics, bous, circ, la caça, publicitat, cinema, turisme, etc.), la iconografia (que representa tradicions, mites i altres elements de la cultura popular), les espècies invasores i la mutació, els ecosistemes urbans i marins i la legislació (casos de sancions/maltractament, l'alimentació d'animals al carrer, la consciència cívica o el tràfic d'espècies).

A partir de l'òptica de l'animal no humà es tracta el dret a la vida, la dependència, la humanització de les mascotes, el binomi destrucció - extinció de l'ecosistema o hàbitat i el canvi climàtic. Sobre això, les línies transversals desenvolupades des de la mediació museal són la tortura, el sagrat, la dependència, el antropomòrfic i la comunicació-llenguatge.

A més, ens interessa evidenciar el diferent tractament històric que s'ha produït respecte als animals no-humans entre les cultures d'orient i occident, de les zones del nord i del sud del planeta, incidint així mateix en les peculiaritats de les Illes Balears com lloc privilegiat de la Mediterrània entre cultures del nord i cultures del sud.

Assaig per a una exposició possible

El punt de partida inicial és saber que la col·lecció d'Es Baluard disposa d'obres de creadors que d'alguna manera han integrat el tema animal a tot el seu procés artístic: Miquel Barceló n'utilitza la representació en moltes de les seves obres com a natures mortes o motius, Picasso emprà tant la simbologia com la referència directa a escenes de ritual i mort, també apareixen a la documentació de caràcter antropològic de Joan Ramon Bonet, així com al conceptualisme fotogràfic de les investigacions ornitològiques de Juan del Junco, la relació de mirades en l'obra d'Amparo Garrido o en Joana Vasconcelos, qui acostuma a apropiat-se de ceràmiques i explora des de l'artesanania del ganxet segones pells per a crancs, rèptils, insectes o animals més grans.

Des d'aquí es construí un discurs a partir de les obres per anar més enllà en la història de l'art i realitzar una revisió que, deixant de banda la imatge explícita, tengui un valor d'anàlisi i consciència social i cultural, tant des del vessant dels animals no humans com des del vessant dels humans.

Les religions, la mitologia, les llegendes, faules i contes fantàstics s'encarregaren d'immortalitzar imatges antropomòrfiques inoblidables i escenes que han quedat fixades en l'inconscient col·lectiu humà. Les investigacions arqueològiques ens ho revelen, com veim a la representació dels bous trobats als temples talaiòtics. De la mateixa manera, el quadre atribuït a Giuseppe Dardanone, que introdueix un monstre marí, o l'escena de Ròmul i Remus de Jacques-Laurent Agasse, ens en mostren un exemple. Així mateix i durant anys, amb l'auge de la pintura de cambra, nobles i burgesos encarregaven retrats i escenes de caça i bodegons per adornar casa seva. A la selecció de la col·lecció «Nins» podem

observar l'ús reiteratiu de l'animal de companyia en obres que hi revelen, també, el vincle infantil. La sàtira social reflectida a «Los Caprichos» de Goya recorre missatges que retraten la societat del segle XVIII. Quelcom que molt després també ens introdueix a les seves pintures «Zoosofias» Paloma Pájaro respecte a la societat actual. El rerefons documental apareix igualment a la pintura d'època; no hi ha res més trist i al·legòric d'un futur que ha d'arribar que una balena encallada en una platja, com mostra el quadre d'Esaias Van de Velde.

Amb aquest projecte intentem el diàleg entre diversos corrents artístics, de manera que aquesta balena s'ha ubicat al costat dels vídeos d'Eulàlia Valldosera, qui des de fa alguns anys investiga la connexió extrasensorial, en aquest cas ho veim amb balenes, dofins, pingüins i grumers.

Els uns i els altres es reflecteixen, són mirall i complement. La papallona de Rebecca Horn o l'ocell de l'univers mironià ens en fan partícips.

En els seus territoris, la terra, el mar i l'aire, els animals no humans desenvolupen el cicle de la vida, i al començament de la història de la humanitat els homes en depenien, eren el seu aliment de supervivència, l'útil de treball, connexió ritual i companys. La caça era una necessitat i no un esport, com s'observa a l'obra de Marie Voignier, qui ho significa amb imatges de safaris a Àfrica. Veru Iché reflexiona sobre la naturalesa de la violència humana introduint diversos elements en una instal·lació en la qual inclou un os taxidermitzat. Alguns dels artistes més destacats del segle XX s'han apropiat precisament dels animals com a objecte, metafòricament i físicament. Aquest és el cas de Damien Hirst, qui ha protagonitzat diverses polèmiques. En un altre sentit, la subtileza poètica de creadors com Joan Jonas explora en el misteri màgic la relació animal-humà des de l'acció performativa poètica i la imatge subliminal.

Cèlebre és també la mítica *performance* de Joseph Beuys en què escenifica com ensenyar art a una llebre morta a l'interior d'una galeria, tot un desenvolupament fonamental per entendre la funció i el sentit de la creació.

La comunicació és una qüestió que s'ha tractat molt en l'art contemporani. Juan Luis Moraza revela a la seva instal·lació els codis i els colors que la natura adopta per a la seva supervivència, però així mateix al·ludeix al treball als ecosistemes. Aquesta relació es fa més evident observant el vídeo d'Amparo Garrido juntament amb el quadre que retrata l'orangutan d'Agasse. Els animals salvatges trets del seu hàbitat acaben la vida en zoològics o circs, es converteixen en treballadors en una marginació forçada que porta a la dependència. Molts encara segurament recorden el ximpanzé Adam, que morí ofegat a la depuradora després de fugir d'un zoo a sa Coma, tot i que les Illes Balears són un territori pioner en l'àmbit legislatiu. Paloma Navares incideix en el captiveri a través d'una peça excepcional de 1984 en què genera un circuit tancat en *loop* d'un tigre engabiats. Amb una tècnica molt senzilla, Calder va concebre un minicirc que fou immortalitzat per la càmera de Jean Painlevé, una idea de la gravació i l'ús de la tecnologia per col·locar-nos en el lloc de l'altre que apareix també als treballs